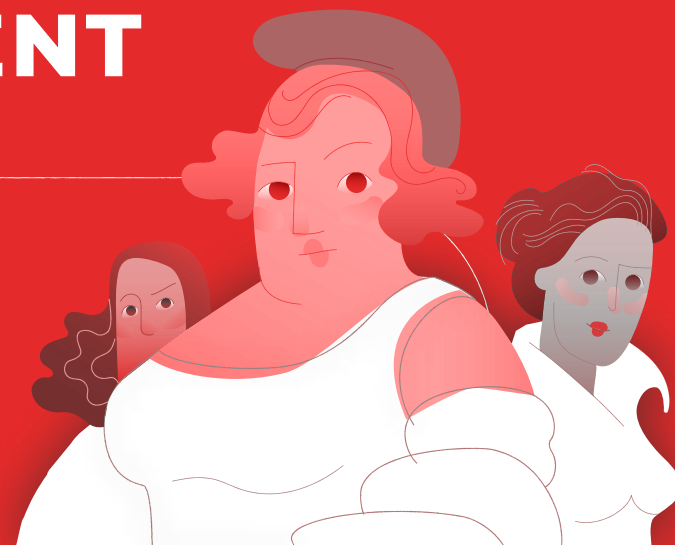

PONENT

1. L'OPORTUNITAT DE VIURE DIGNAMENT

L'ASSOCIACIÓ
DRETS SEXUALS
I REPRODUCTIUS

PONENT

PONENT

La Segona República (1931-1939) va suposar un punt d'inflexió crucial per a la societat catalana, i especialment en relació amb els drets de les dones. Aquest període va suposar una obertura cap a noves oportunitats per a la participació femenina en la vida pública, un avenç que es va fer evident amb la implementació del **sufragi universal femení**¹. Aquesta fita va ser percebuda com un èxit parcial, ja que, malgrat la legislació progressista, la resistència cultural i social continuava sent una barrera important.

En aquest context, Lleida, la vegueria de Ponent, va esdevenir testimoni de l'activisme de dones com **Aurèlia Pijuan, Maria Rius, Soledad Estorach, Victorina Vila, Dolors Piera i les germanes Uriz**, que van tenir un paper rellevant en organitzacions polítiques, socials i pedagògiques. Aquestes dones, amb forta connexió amb els moviments obrers, van defensar els drets de les dones en múltiples àmbits.

És important destacar que, malgrat la instauració de la Segona República i l'aprovació de lleis que promovien la igualtat de drets, el camí

cap a la plena igualtat de gènere era encara ple d'entrebancs. En aquest sentit, les primeres organitzacions de dones a Lleida, tot i que reformistes, van ser essencials per a la reivindicació de drets bàsics com el sufragi femení, una de les grans reivindicacions del moment. Aquestes organitzacions, tot i les tendències conservadores que encara les impregnaven, es van anar transformant al llarg dels anys republicans, assumint progressivament un discurs més orientat a l'emancipació femenina.

Un dels principals assoliments de la Segona República en aquest context va ser la promulgació de lleis que anaven més enllà de la política electoral. A més d'atorgar el dret al vot, es va establir el **matrimoni civil**, es va reconèixer la legitimitat dels fills i filles independentment de l'estat civil dels pares, i es va **legalitzar el divorci**. Aquestes lleis van suposar una transformació radical en l'àmbit dels drets familiars i personals de les dones.

En aquest context, l'**educació** de les dones va esdevenir una qüestió fonamental per a les fe-

1 El dret de les dones a ser candidates a les eleccions i el dret al vot per a les dones majors de vint-i-tres anys

PONENT

Participant en el grup focal de Ponent

La meva àvia [...] em va dir que prenia anticonceptius quan era jove i jo me vaig quedar parada perquè vaig pensar, hòstia, si els estic reivindicant jo ara, els anticonceptius...”

ministres de l'època. La Segona República va posar en marxa polítiques d'alfabetització i educació pública que pretenien formar una nova generació de dones amb consciència dels seus drets. Això va contrastar fortament amb l'herència anterior, en què les dones estaven relegades a l'àmbit domèstic i desproveïdes de qualsevol protagonisme en la societat. A Ponent, com en altres parts de Catalunya, un testimoni d'aquest canvi el trobem a les referències de moltes àvies republicanes, com es recull en el grup focal de Ponent: *“la meva àvia... sí que tinc aquest referent perquè la veia una dona que... ella em va dir que prenia anticonceptius quan era jove i jo me vaig quedar parada perquè vaig pensar, hòstia, si els estic reivindicant jo ara, els anticonceptius... en la república hi havia anticonceptius”*². Les seves experiències i vivències van esdevenir la llavor per a la resistència futura.

En l'àmbit dels drets sexuals i reproductius, un dels avenços més destacats va ser **l'aprovació del decret d'interrupció artificial de l'embaràs per part de la Generalitat de Catalunya el 1936**.

Aquesta llei permetia per primera vegada la interrupció voluntària de l'embaràs fins als tres mesos de gestació, i preveia la creació de centres destinats a proporcionar informació anticonceptiva a la població. Aquest decret representava un pas històric a nivell local i global, ja que no només es limitava als motius terapèutics o eugenèsics, sinó que també reconeixia les raons ètiques o sentimentals com a motius suficients per avortar. En aquest sentit, Catalunya es va situar com una de les regions més avançades en matèria de drets reproductius.

A principis del segle XX, l'avortament era un problema social greu a Catalunya i Espanya, causant una elevada mortalitat entre les dones i sent considerat un tema tabú i il·legal. Tot i això, el discurs dominant separava les esferes pública i privada, limitant la participació de les dones en

2 Intervenció de les participants del grup focal sobre genealogia feminista en l'àmbit dels DSiR a Ponent

Frederica Montseny en un míting de la CNT a la plaça Monumental. Juliol de 1936.

aquests debats. Només una elit minoritària de dones, poc representativa de la societat, hi participava. El silenci de les dones en relació a l'avortament estava lligat a les restriccions de gènere i al predomini de valors patriarcals que associaven la identitat femenina a la maternitat i la domesticitat. Els debats van sorgir principalment per la preocupació sobre les elevades taxes de mortalitat associades a l'avortament.

Malgrat les intencions progressistes, el

decret d'interrupció artificial de l'embaràs va ser desigual, especialment a les terres de Ponent. Tot i que es va legalitzar l'avortament i es preveia la creació de centres especialitzats per a oferir aquest servei, aquestes clíniques es van establir a la veguèria de Barcelona, deixant gran part del territori català, incloent-hi les terres de Ponent i altres zones rurals, sense accés directe a aquests serveis essencials. Aquestes dificultats logístiques i la manca d'accés als serveis de salut sexual i reproductiva a les zones rurals evidencien les limitacions en la implementació d'aquests avenços legals, malgrat la seva importància. Aquesta centralització dels serveis a les grans ciutats també reflecteix una realitat més àmplia: les zones rurals, com Ponent, sovint quedaven relegades en termes d'infraestructures sanitàries i serveis socials durant la República. Això va limitar les possibilitats reals de les dones d'aquestes zones d'accedir a drets que, sobre el paper, havien estat garantits per la legislació. Veurem que aquesta tendència es repeteix al llarg dels anys.

A nivell estatal, és important destacar la

PONENT

Participant en el grup focal de Ponent

La Federica (...) es va voler aprofitar de la llei catalana perquè només a Catalunya hi havia una llei que permetia l'avortament i ella la va voler fer extensiva al front... a mi aquestes històries em van inspirar molt”

figura de **Federica Montseny**, la primera dona ministra d'Espanya, que va intentar expandir la llei catalana de l'avortament a tot el territori espanyol, però el seu projecte va ser rebutjat per alguns sectors del govern republicà. Malgrat no va poder expandir aquest servei al territori espanyol, és una dona que va inspirar a les futures dones referents dels pròxims anys. Tal com posen de relleu en el grup focal de Ponent: *“la Federica (...) es va voler aprofitar de la llei catalana perquè només a Catalunya hi havia una llei que permetia l'avortament i ella la va voler fer extensiva al front... a mi aquestes històries em van inspirar molt”*³

La Segona República havia aconseguit ampliar la representació de dones i homes en el terreny polític i en l'àmbit sociocultural, va ser un moment clau per guanyar protagonisme i visibilitat a l'esfera pública. Tanmateix, aquest moment de canvi i esperança es va veure truncat per la Guerra Civil produint una intensa **mobilització de les dones republicanes en la lluita antifeixista**.

Aquest fet, va suposar que les dones substituïssin els homes en les fàbriques i els camps,

sota la consigna “homes al front, dones al treball”. Aquest període va suposar un increment notable en la participació femenina en l'economia productiva, però també va fer aflorar noves reivindicacions, com el dret a un salari just, a la incorporació massiva de les dones al treball as salariat i a condicions laborals dignes.

Un altre esdeveniment clau per a les dones durant la república va ser la celebració del **Primer Congrés Nacional de la dona**, celebrat en plena Guerra Civil, el 6 i 7 de novembre del 1937 al Palau de la Música de Barcelona. Va estar convocat per les principals organitzacions polítiques i sindicals de Catalunya, reunint més de 800 delegades, compromeses amb la defensa de la República i l'emancipació de les dones. El congrés va

3 Intervenció de les participants del grup focal sobre genealogia feminista en l'àmbit dels DSiR a Ponent

culminar amb la creació de la **Unió de Dones de Catalunya** sota la presidència de **Maria Dolors Bargalló**, un organisme dedicat a coordinar les accions de les dones en la lluita antifeixista. Dues de les dones referents en la secretaria de l'UDC a les comarques de Ponent van ser: **Dolors Piera Llobera** (Puigverd) i **Reis Bertral i Terré** (Balaguer).

Del I Congrés Nacional de la
Dona sorgí la Unió de Dones
de Catalunya

ELABORAT PER L'ASSOCIACIÓ DE DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS EN EL MARC DEL PROJECTE
GENEALOGIA FEMINISTA DELS DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS.

Recerca i elaboració **Laia Moreno Fernández** / Gràfica i il·lustracions **Mercè M. Tarrés** / Coordinació **Sílvia Aldavert**

L'Associació

✉ contacte@lassociacio.org

☎ 933 055 322

🌐 <https://lassociacio.org/>

📱 @lassociacio 📺 @lassociaciotsr

AMB EL SUPORT DE

